

UNIVERSITETAI
JVAIROVĖS LINK

POLITIKOS
SANTRAUKA

Projekto partneriai:

UNIVERSITÀ
DEGLI STUDI
DI BRESCIA

VYTAUTAS
MAGNUS
UNIVERSITY
MCHXXII

Rete Lenford
AVVOCATURA PER I DIRITTI LGBTI

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ
LGBTQ ΝΕΩΝ
ΑΘΗΝΑΣ

DIVERSITY
DEVELOPMENT
GROUP

Funded by the Rights, Equality
and Citizenship (REC) Programme
of the European Union

UNIVERSITETAI ĮVAIROVĖS LINK

POLITIKOS SANTRAUKA

www.university-project.eu

Funded by the Rights, Equality
and Citizenship (REC) Programme
of the European Union

Ši ataskaita parengta gavus Europos Sąjungos finansinę paramą. Už šį turinį atsako tik autoriai ir turinys nebūtinai atspindi Europos Sąjungos nuomonę. Europos Komisija neprisiima atsakomybės už ataskaitoje pateiktos informacijos panaudojimą.

AR MŪSŲ UNIVERSITETAI YRA ĮTRAUKŪS LGBTI+ ASMENIMS?

GRAIKIJOS, ITALIJOS IR LIETUVOS TYRIMŲ REZULTATAI

1. Bendrai

Asmenys, kurie neatitinka tradicinių seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės (angl. *sexual orientation, gender identity and sex characteristics*, SOGISC) sampratų, susiduria su įvairiomis diskriminacijos ir priekabiavimo formomis. Tai apima, be kita ko, diskriminaciją dėl seksualinės orientacijos, lytinės tapatybės ar jos išraiškos.

2013 m. atliktame ES pagrindinių teisių agentūros (FRA) tyrime¹, kuriame dalyvavo daugiau nei 93 000 LGBT asmenų iš įvairių šalių, nustatyta, kad būtent šie asmenys dažniau tampa diskriminacijos ir smurto aukomis nei ne LGBT asmenys. Tyrimas taip pat atskleidė, kad daugelis LGBT asmenų patyrė priekabiavimą ir smurtą švietimo aplinkoje.

2015 m. specialusis „Eurobarometro“ tyrimas Nr. 437² atskleidė, kad 60 proc. dalyvių teigė patyrę diskriminaciją dėl seksualinės orientacijos ar lytinės tapatybės (angl. *sexual orientation or gender identity*, SOGI).

Šių tyrimų rezultatai pabrėžia poreikį imtis veiksmų, padėsiančių spręsti LGBTI+ asmenų diskriminacijos problemą švietimo aplinkoje, skirtoje žmonėms tobulėti ir augti.

2. Švietimo aplinka

Graikijoje ir Italijoje antidiskriminaciniai įstatymai tiesiogiai nesprenžia SOGISC problemos. Tačiau, nepaisant apsaugos trūkumo, abiejų šalių švietimo įstatymas skatina lyčių lygybę. Lietuvoje Lygių galimybių įstatymas draudžia diskriminaciją ir priekabiavimą dėl seksualinės orientacijos, tačiau jame nenurodomos lytinės tapatybės ir lyties charakteristikos sąvokos.

Remiantis 2013 m. ES FRA tyrimu, apskaičiuota, kad Graikijoje maždaug trečdalis švietimo darbuotojų patyrė diskriminaciją dėl savo rasės ar etninės priklausomybės. Lietuvoje diskriminaciją švietimo aplinkoje teigė patyrę 27 proc., o Italijoje – 14 proc. apklaustųjų.

Remiantis ES FRA 2014 m. ataskaita³ apie translyčių asmenų patirtį Europos Sąjungoje, daugiau nei 30 proc. respondentų, paklausti apie mokyklą ar universitetą, teigė patyrę diskriminaciją, pavyzdžiui, priekabiavimą ir replikas dėl savo lytinės tapatybės. Žvelgiant į skirtingų valstybių narių duomenis, ši procentinė dalis yra artima Italijos ir Graikijos vidurkiui (šiose šalyse vidurkis svyruoja nuo 23 proc. iki 26 proc.). Lietuvoje šis skaičius kur kas didesnis

1 FRA, *EU LGBT survey European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey – Results at a glance*, 2013.

2 Europos Komisija, *Specialusis „Eurobarometro“ tyrimas Nr. 437 – Diskriminacija ES*, 2015 m.

3 FRA, *Being Trans in the European Union Comparative analysis of EU LGBT survey data*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014.

– 39 proc. respondentų nurodė susidūrę su diskriminacija iš mokyklos ar universiteto personalo per 12 mėnesių laikotarpį iki apklausos dėl to, kad yra translyčiai.

Specialiojo „Eurobarometro“ tyrimo Nr. 493 duomenimis⁴, 2019 m. apie 5 proc. LGBTI+ respondentų iš Graikijos, Italijos ir Lietuvos teigė susidūrę su diskriminacija mokykloje ar universitete.

Duomenys leidžia teigti, kad tyrimuose akcentuojama diskriminacija tik mokyklos, o ne akademinėje aplinkoje. Tačiau abi šios aplinkos turėtų būti vertinamos skirtingai: pirmojoje yra opesnė patyčių ir priekabiavimo problema, o antroji aplinka yra labiau susijusi su diskriminacija. Todėl duomenys apie patyčias ir priekabiavimą akademinėje aplinkoje yra riboti, taip pat ribotos priemonės, kurių galima imtis siekiant užkirsti kelią diskriminacijos incidentams.

Šioje santraukoje pateikiamos kai kurios tyrimo, atlikto vykdant ES finansuojamą projektą „UniDiversity: Universities towards Diversity“ (liet. *UniDiversity: universitetai įvairovės link*)⁵, išvados. Santraukoje pateikiamos tiek SOGISC pagrindais įvykusių diskriminacijos ir smurto apraiškų universitetuose ypatybės, tiek mokymų, skirtų diskriminacijos prevencijai ir kovai su ja, poreikių analizė.

3. Tyrimo metodai

Tyrimo metu atliktoje literatūros apžvalgoje daugiausiai analizuotos diskriminacinio elgesio LGBTI+ asmenų atžvilgiu apraiškos akademinėje aplinkoje. Tyrėjai iš trijų šalių (Italijos, Graikijos ir Lietuvos) apžvelgė susijusius pirminius ir antrinius duomenų šaltinius diskriminacijos SOGISC pagrindais tema. Analizėje taip pat buvo atsižvelgta į LGBTI+ asmenų teisių aukštajame moksle situaciją nacionaliniu ir ES lygmenimis bei jas ginančią teisinę bazę.

Tyrėjų grupė taip pat analizavo neapykantos nusikaltimų ir diskriminacijos apraiškų paplitimą savo šalies akademinėje aplinkoje. Tuo tikslu buvo vykdoma anoniminė internetinė apklausa, kurios metu surinkti duomenys apie diskriminacinių veikslių prieš LGBTI+ asmenis ir akademinės bendruomenės narius paplitimą. Apklausos dalyvių paprašyta apibūdinti diskriminacijos apraiškų formą, dažnumą, kaltininkų charakteristikas ir vietą.

Tyrime naudotas pusiau struktūruotas klausimynas, o klausimai skirti tyrimo dalyvių tikslinėms grupėms. Siekiant išsiaiškinti galimas mokymų temas, buvo įtraukti du atviro tipo klausimai. Dalyviai buvo informuoti apie projekto tikslus ir atsakymų konfidencialumą. Tam, kad pasiektų reikiamą respondentų skaičių, projekto partneriai naudojo įvairius komunikacijos būdus: kreipėsi į aukštųjų mokyklų atstovus, socialinių tinklų grupes, taip pat akademinės asociacijas.

4. Pagrindinės išvados

Iš viso surinkti 1 079 respondentų atsakymai, iš kurių 251 buvo graikų (23,2 proc.), 575 lietuvių (53,3 proc.) ir 253 italų (23,5 proc.).

Respondentai iš Graikijos ir Lietuvos buvo labiau linkę manyti, kad LGBTI+ asmenys yra palankiai vertinami universitetuose. Dauguma respondentų iš Italijos išliko neutralūs šiuo klausimu – procentinė dalis maniusių, kad su LGBTI+ asmenimis elgiamasi pagarbiai, buvo panaši į taip nemanusių.

Nors dauguma apklausos respondentų iš visų trijų šalių mano, kad diskriminacinio pobūdžio incidentų akademinėje aplinkoje pasitaiko retai, negalima teigti, jog jų nėra. Tyrimas parodė, kad Graikijos, Italijos ir Lietuvos akademinėje aplinkoje diskriminaciniai incidentai vis dar yra paplitę.

⁴ Europos Komisija, *Specialusis „Eurobarometro“ tyrimas Nr. 493 – Diskriminacija ES*, 2019 m.

⁵ Projektas „Universities towards Diversity - UniDiversity“ iš dalies finansuojamas Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietybės programos (2014–2020) lėšomis.

Dažniausia respondentų nurodyta diskriminacijos forma buvo LGBTI+ terminologijos naudojimas siekiant sumenkinti asmenis. Kitos dažniausiai pasitaikiusios formos – neigiami komentarai ir išankstinis nusistatymas. Taip pat, kaip parodė apklausos rezultatai, akademinėje aplinkoje kartais pastebimas ir kreipimasis buvusiu vardu į translyčius asmenis (*angl. deadnaming*) bei klaidingos lyties įvardijimas (*angl. misgendering*). Tyrimo duomenimis, Graikijoje ir Lietuvoje smurto atvejų pasitaiko rečiau, o žodinis priekabiavimas yra labiausiai paplitusi smurto forma. Pabrėžtina, kad bent du trečdaliai Lietuvos apklaustųjų mano, kad paminėtos diskriminacijos apraiškos jų universitetuose nevyksta.

Apklausos duomenimis, dažniausi diskriminacijos kaltininkai yra studentai, po jų seka dėstytojai ir darbuotojai. Lietuvoje 24,5 proc. apklaustųjų teigė, kad kaltininkais galėtų būti įvardyti studentai ir tik 17,5 proc. manė, kad tai galėtų būti akademinis personalas (mokslo, nuolatiniai, administracijos ir kiti darbuotojai).

Apklausos dalyvių teigimu, dažniausiai diskriminaciją jie patyrė visiems atvirose universiteto erdvėse: valgymo vietose ir auditorijose. Keletas respondentų teigė, kad patyrė diskriminaciją administracijos patalpose ir universiteto kiemeliuose.

Kalbant apie LGBTI+ asmenų matomumą akademinėje aplinkoje, beveik pusė Graikijos ir Lietuvos respondentų teigė, kad jų akademinėje aplinkoje yra atsiskleidusių LGBTI+ studentų ir studenčių. Italų atsakymai šiuo klausimu išsiskyrė – dalis jų teigė, kad nežino apie atsiskleidusius LGBTI+ asmenis savo universitetuose. Beveik pusė studentų teigė dalyvavę užsiėmimuose, kuriuose buvo teigiamai aptariami su LGBTI+ susiję klausimai. Taip pat teigė ir beveik pusė respondentų iš akademinio personalo.

Dauguma Italijos ir Lietuvos universitetų studentų ir darbuotojų per penkerius metus iki apklausos neturėjo mokymų apie LGBTI+ asmenims kylančius iššūkius. Vis dėlto, kaip parodė apklausos rezultatai, visų trijų projekto partnerių šalių respondentai norėtų sudalyvauti tokiuose mokymuose. Kalbant apie mokymų temas, studentai labiau domėjosi LGBTI+ srities terminologija, LGBTI+ diskriminacijos psichologinėmis pasekmėmis, LGBTI+ teisių padėtimi šalyje, skirtingomis diskriminacijos formomis ir nacionaline teisine baze; o personalo nariams aktualesnė buvo esama geroji praktika, būdai integruoti įtraukijį švietimą į kasdienę mokymo praktiką, LGBTI+ srities terminologija ir konkrečios mokymo strategijos, skatinančios įtraukesnį požiūrį.

5. Rekomendacijos politikos formavimui

Atsižvelgiant į esamą kontekstą ir siekiant sukurti įtraukesnę akademinę aplinką, toliau pateikiamos pagrindinės rekomendacijos politikos formavimui.

1. Valstybės turėtų skatinti seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės pagrindų įtraukimą į neapykantos nusikaltimų bei diskriminacijos sudėtis. Tuo pat metu, užtikrinant visų asmenų anonimiškumą ir konfidencialumą, universitetuose turėtų būti diegiami SOGISC grindžiamos diskriminacijos prevencijos mechanizmai. Tai taip pat turėtų būti imamasi priemonių, skatinančių pranešti apie diskriminacijos apraiškas.
2. Turėtų būti ir toliau tiriamos LGBTI+ asmenų patirtys akademinėje aplinkoje. Universitetai turėtų tapti saugiomis erdvėmis, kuriose akademinis personalas ir studentai galėtų laisvai išreikšti savo tapatybę ir jaustis saugūs. Taip pat turėtų būti skatinamas universitetų ir pilietinės visuomenės bendradarbiavimas siekiant užtikrinti akademinę laisvę ir žmogaus teises.
3. Visiems universiteto darbuotojams turėtų būti suteiktos naujausios žinios ir įgūdžiai, siekiant veiksmingai integruoti įtraukias praktikas į savo kasdienę darbinę veiklą. Turėtų būti didinamas su LGBTI+ temomis susijusių

mokymų ir veiklų mastas su tikslu pasiekti kuo daugiau žmonių. Siekiant neatsilikti nuo besikeičiančių šios srities tendencijų, reikėtų reguliariai tirti dabartinius studentų ir akademinio personalo mokymų poreikius.

4. Akademinėje aplinkoje turėtų būti daugiau inicijuojamų sąmoningumo skatinimo kampanijų. Studentai, dėstytojai ir administracijos atstovai turėtų žinoti apie įvairias LGBTI+ asmenų patiriamas kliūtis ir jų diskriminaciją. Taip pat reikėtų organizuoti informuotumo didinimo veiklas, siekiant gerinti mažumų matomumą ir skatinti diskusijas šiomis temomis. Galiausiai, akademiniam personalui turi būti padedama integruoti šias temas į mokymo darbotvarkę.

university

www.university-project.eu

Projektas yra finansuojamas pagal Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietiškumo (REC) programą. Projektą Graikijoje įgyvendina Panteion Socialinių ir politikos mokslų universitetas ir Atėnų Color Youth LGBTQ bendruomenė, Lietuvoje – Vytauto Didžiojo universitetas ir Diversity Development Group, Italijoje – Brescia universitetas ir Avvocatura per i Diritti LGBTI. Projektą koordinuoja Panteion universitetas.

